

Freud & Julie

4/12/1990 NRC Handelsblad 12

Twée jonkvrouwen die slechts een bloedrode jurk gemeen hebben

Voorstellingen: *Freule Julie* van August Strindberg, door Het Nationale Toneel. Regie: Albert Lubbers; vertaling: Karst Woudstra; decor: Peter de Kimpe; spelers: Jacqueline Blom, René van Asten, Chiara Tissen. Tournee t/m 3/6.

o *Freud & Julie* naar August Strindberg, door Growing up in Public. Regie en vertaling (i.s.m. Ludo van Klooster) Paul Feld; decor: Hanne Lijesen; spelers: Daphne de Bruin, Paul Korssen, Els Lijesen. Te zien t/m 5/5. Theater Frascati, Amsterdam.

Door KESTER FRERIKS

Is de hitsigheid van de Midzomernacht, de nacht van de onschuldige spelletjes, werkelijk de aanleiding tot het compacte drama *Freule Julie* (1888) van August Strindberg? In zijn onlangs vertaalde, prachtige brieven roept Strindberg uit dat alleen een geniaal kunstenaar op het idee gekomen kan zijn om man en vrouw te scheppen. Die kunstenaar is God. Deze regel weerlegt de gedachte van Strindberg als vrouwenhater; hij adoorde geliefden als Siri von Essen en Harriet Bosse, zij het dat zijn verering bij hemzelf

Het Nationale Toneel is gebaseerd op dit contrast, zelfs tot in het decor toe dat na de eerste scène gespiegeld wordt. Voordat Julie zich door de liefde laat meesleuren is ze een sterke en trotse vrouw, daarna een klaaglijk duivinnetje. De huiver die uitgaat van het rijzweeppje, waarom het allemaal is begonnen, is ver zoek. Jacqueline Blom speelt de afkeer van zichzelf plastisch. Ze kan haar bovenlip van kwaadheid optrekken als een katachtig roofdier. Toch is het bij Strindberg niet een kwestie van uitsluitend fysieke aard. Dat is te simpel.

De ontdekking van haar lichamelijke liefde slaat de grondvesten weg onder haar leven: man en vrouw zijn niet aan elkaar gelijk. In die wereld van harmonie leefde ze al meer dan twintig jaar. Aan het slot ploegt ze geen zelfmoord, ze gaat af en de toeschouwer mag raden. Een beslissende keuze maakt de regie niet. *Freule Julie* biedt in deze visie dankbare rollen, die het tekort aan dwingende kracht verhullen. René van Asten als Jean en Chiara Tissen als de keukenmeid spelen hun rollen overtuigend en precies. Hoe meer Julie haar zinnen verliest, des te meer contour krijgt hun vertolking. Het spel blijft in balans.

wanhoop, woede en lijden opriepen.

De zwoelte van de Midzomernacht speelt slechts zijdelings een rol in *Freule Julie*. Bron en drijfveer van het toneelspel is de mannelijkheid van de freule, haar jongensachtige dranie, het lef waarmee ze met een rijzweepje mannen wil temmen. Sacha Bult-huis bij de Appel speelde haar eertijds in rijkostuum; Catherine ten Bruggencate in de regie van Marcelle Meuleman als een vrouw met een sterke persoonlijkheid die aan het slot geen zelfmoord pleegt. Freule Julie heeft nadrukkelijk androgyne trekken. Dat maakt haar fascinerend en gevaarlijk voor mannen.

Het stuk is dit seizoen terug op de planken met twee versies, een door Het Nationale Toneel in de regie van Albert Lubbers en een, *Freud & Julie* geheten, door het jonge, uit vier mensen bestaande gezelschap Growing up in Public. Het is altijd heilzaam twee speelstijlen van een stuk kort achter elkaar te zien en te moeten ontdekken dat vanaf de eerste seconde, voordat er nog maar een woord is gezegd, er twee absoluut verschillende freules op het toneel staan, evenals de knecht Jean met wie ze haar nacht deelt en de dienstmeid Kristin. De enige overeenkomst is dat Julie tweemaal een bloedrode jurk draagt.

Strindberg verweeft de zondeval van Julie met het standsverschil; ze geeft zich aan een knecht die haar geen enkele toekomst biedt. Zij wil liefde, wil dat hij tegen haar zegt 'Ik houd van je'. Het geldt om naar Italië te vluchten en een nieuw leven te beginnen steelt ze van haar vader, de graaf.

Voor Albert Lubbers vervult Julie (Jacqueline Blom) het beeld van de sensuele vrouw die zich in eroticis laat gaan, ontmaagd wordt en de volgende ochtend schaamte voelt. In een nadrukkelijk geacteerd scène wast zij zichzelf, wijdsbeens zittend op een teiltje. Van trots is ze vervallen tot schuld. Vallen: een werkwoord dat bij Strindberg veelvuldig voorkomt. Heel de voorstelling bij

Kapotmaker

Freud & Julie is een ongelukkige woordspeling. Gelukkig heeft Strindberg in dit stuk geen enkele invloed van Freud ondergaan, over wie iemand laatst terecht schreef dat hij de Grote Kapotmaker is. Lees Freud, en alles lijkt verklaard. Maar niet op het toneel. Regisseur Paul Feld beschouwt Strindberg als aanleiding om zelf wat duiden in het zakje van de strijd tussen de seksen te doen. Zo bespugen Julie en Jean elkaar eindeloos. Ze kleden zich naakt uit en verwisselen van rol. De voorstelling is grotesk; agressiever dan Het Nationale Toneel, ook wispelturiger. Links hangt het portret van Strindberg, alsof hij de graaf is die toekijkt. De voorstelling ontbeert de verknoping van verhaallijnen die het origineel zo onontkoombaar maken, maar als spel met toneelvormen heeft de brutaliteit wel iets aanstekelijks. Er heerst veel kille woede in het spel. Kristin (Els Lijesen) lijkt de hele voorstelling in scène gezet te hebben. Alles speelt zich af onder haar welwillende, goedkeurende blik. Het is een interpretatie, maar toch iets te veel een idee, dat dient om een verrassende spelvormen te vinden.

Die zijn er gelukkig voldoende, waardoor *Freud & Julie* de aandacht waard is. Toch ging mijn herinnering uit naar Catherine ten Bruggencate die aan het slot van haar *Freule Julie* de jutezak met haver opensneed en niet haar eigen keel, zoals zou moeten. Zeldzaam, die mengeling van woede en opstandigheid, uitgedrukt in een eenvoudig beeld. Op essentiële momenten miste ik een dergelijke expressie bij Het Nationale Toneel en bij Growing up in Public.

LUSTIG VERSUS GECOMPLICEERD

1990

TEKST CHRISTIEN BOER

Het Amphitheater zorgde voor een vrolijke opening van het nieuwe jaar: een voorstelling als een witz. Toch, als het narrenfeest voorbij is, komt nieuwsgierigheid op: waarom is 'Freud & Julie' gebaseerd op een tekst van Strindberg? Dient 'Freule Julie' alleen als startbaan voor een eigen produktie, of wordt er meer mee gedaan? Een vergelijking tussen de oorspronkelijke tekst van Strindberg en de voorstelling 'Freud & Julie' onder regie van Paul Feld.

'Freule Julie' van Strindberg is vooral het relaas van een klassesrijd. De freu-

le kan tijdens het Midzomernachtsfeest haar erotische verlangens niet de baas en verleidt de bediende Jean. Voor Jean, zichzelf en de buitenwereld is zij daarmee een 'gevalen vrouw'. Niet omdat hij verloofd is met de keukenmeid Kristin, maar omdat een vrouw zich niet hoort 'aan te bieden', zeker niet aan iemand beneden haar stand. Als jongen keek Jean tegen haar op, dodelijk verliefd, mogelijk op het meisje maar in ieder geval op haar status.

Strindberg (1849 - 1912) toont zich in 'Freule Julie' verwant aan zijn tijdgenoot

Freud. Essentieel is de koppeling van sexualiteit aan macht en de (beslissende) invloed van de opvoeding op het karakter. Hij laat dit tot uiting komen in genuanceerde personages. 'De ongegronde oordelen die schrijvers vellen over mensen: die is dom, die is brutaal, die is jaloers, die is gierig etc. zouden aangevochten moeten worden door de naturalisten, die weten hoe rijk het zielscomplex van de mens is...': Strindberg schildert zijn personages liever 'wankelmoediger en kapotter.' Hij wil zijn publiek geen moraal voorleggen, maar archeologie toepassen op de lagen van de door opvoeding en milieu gedetermineerde karakters.

Voor Strindberg is Jean de verpersoonlijking van de toekomstige heersende klasse op de drempel van een nieuw tijdperk: dat van het vrije ondernemerschap. Jean is slim, mooi en sterk, hij heeft een heersersmentaliteit en gebruikt mensen ten eigen bate naar het voorbeeld van nieuwe, eigen ontwerpen. Julie is de verpersoonlijking van de oude heersers, de gedegeneerde adel. Als zij de moraal van haar klasse overtreedt, weet ze meteen geen raad meer en valt ze uit elkaar. De sexualiteit werkt hierbij als katalysator en versplintert met zijn druk het toch al gebarsten bouwwerk van de sociale verhoudingen. Voor de oude ongelijkheid komt een nieuwe in de plaats; volgens Strindberg waren de sociale en sexe-ongelijkheid motieven die wel altijd aktueel zouden blijven.

Strindbergs optiek is niet neutraal. Veelzeggend is dat Freule Julie bepaald is door het gedrag van haar moeder, die met feministische kuren het huisgezin ontwricht en de vader te gronde gericht heeft. Het streven naar zelfstandigheid van vrouwen wordt in 'Freule Julie' geïdentificeerd met mannenhaat en vrouwelijke, dus onredelijke, machtswellust. Ook Julie haat mannen en is tegelijkertijd afhankelijk van ze. Ze probeert Jean te dressereren maar het mechaniek van de sexualiteit is onverbiddelijk: hij wordt haar meerdere. De afwezige vader troont boven alles. Zelfs de eigenzinnige Jean kan zich van zijn ontzag voor deze heerser (nog) niet bevrijden.

Freule Julie wordt meteen al opgevoerd als intrigante tegenover het verloofde stel; de illusie van het 'edele' karakter van de adel is vanaf het begin doorbroken. De optiek is die van het bedienend personeel, dat maar moet slikken wat het voor grappen en bevelen van bovenaf krijgt opgelegd. De optiek is bovendien die van de man als meerdere van de vrouw. Sexualiteit is een strijd, scharnierpunt in het stuk, waaruit de man als winnaar tevoorschijn komt.

WOEDE

Regisseur Paul Feld heeft in 'Freud & Julie' de strijd tussen de sexen als motief genomen. Andere aspecten die bij

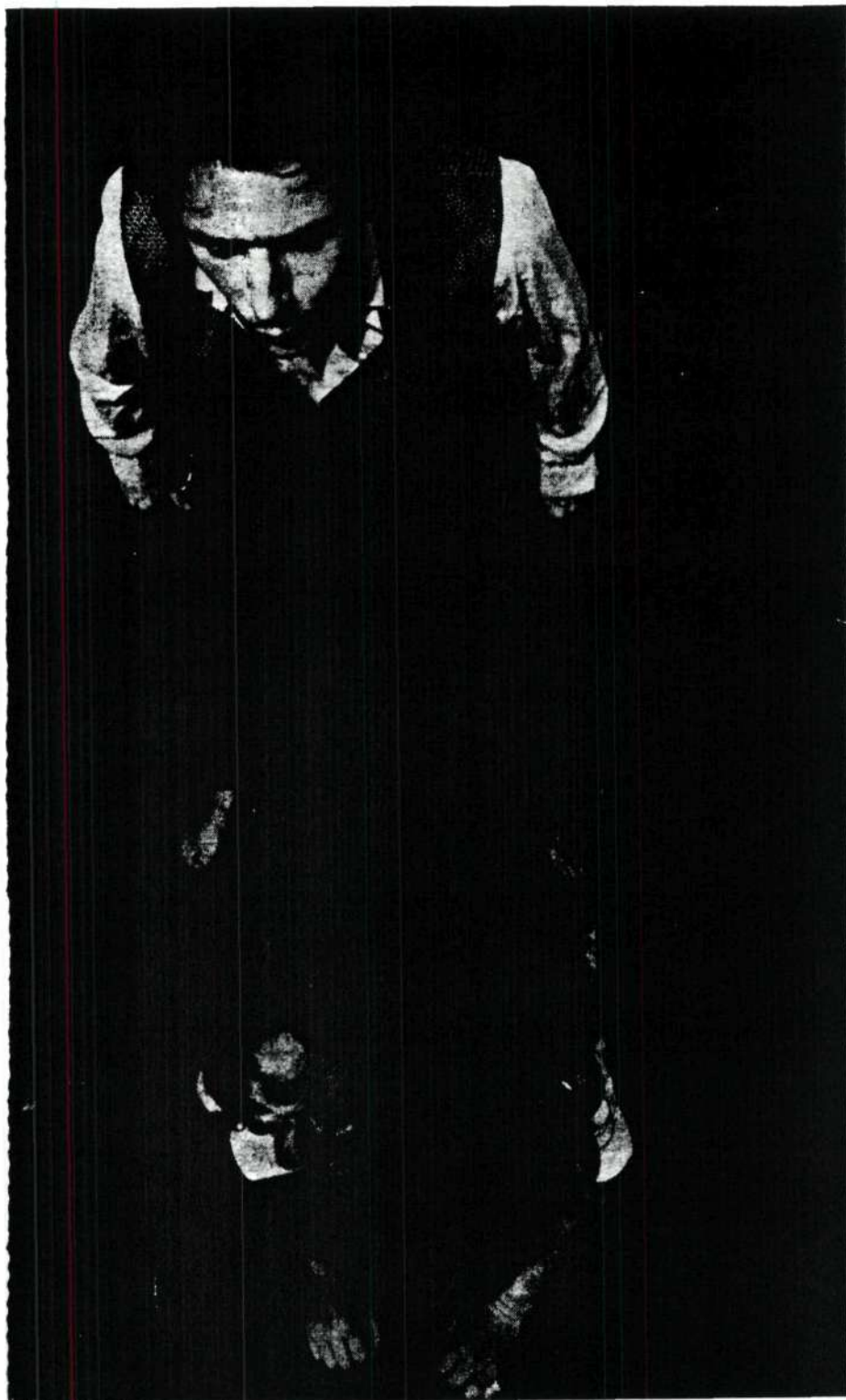

Foto: Hans van der Marck

Strindberg belangrijk zijn, zijn verdwenen of naar de achtergrond geschoven. Het decor bestaat uit een paar zwarte, rechtopstaande kisten van waaruit Kristin als voyeur de verrichtingen van haar ontrouwe vriend kan volgen, en enig meubilair. Maar de meeste meubels hangen in losse onderdelen als een paar geweldige play-mobielen aan het plafond. In deze uit elkaar gevallen wereld staat het begin van het stuk als een huis: een parodie op Strindberg.

Feld heeft het laten beginnen met een tot proloog omgewerkte tekst die Strindberg schreef als voorwoord bij 'Freule Julie'. Els Lijesen als de meid Kristin brengt hem vanaf de keukenstoel onnavolgbaar ten gehore: 'Je bent het slachtoffer van het bijgeloof dat de vrouw de gelijke van de man zou zijn ...' De uitdrukking van verongelijkte verbijstering wil niet van haar gezicht wijken als ze daarna met haar binnenkomende geliefde over koetjes en kalfjes begint. Veelvuldig wijken mimiek en gebaren van de gesproken tekst af en vormen daarop een commentaar of hun eigen veelzeggende, komische en absurde anekdotes. Zo vloeien tijdens de liefdesscène wel lichaamssappen, maar op een ongebruikelijke manier: Julie en Jean spugen

elkaar in een gevecht helemaal onder, een plastische uitdrukking voor de sexualiteit als machtsstrijd. Evenals in 'Growing up in Public' - een eerdere productie van Paul Feld met dezelfde acteurs - is woede de bepalende emotie. Van tederheid is geen moment sprake, alleen de angstvallig verstopte behoefte eraan wordt soms gesuggereerd. De acteurs (Daphne de Bruin, Els Lijesen en Paul Korssen) wekken de indruk tot meer gedifferentieerd spel in staat te zijn, maar houden andere registers gesloten.

'Freud en Julie' is geestig, bizar en goed getimed. Feld heeft het stuk naar zijn hand gezet, eigen tekstfragmenten toegevoegd, dingen weggelaten en verborgen toespelingen met overduidelijk commentaar afgemaakt. De subtielere tekst van Strindberg is met expressieve klodders overgeschilderd en dat levert een boeiend schilderij.

Toch is het een gemis dat zoveel van Strindberg is blijven liggen. Terwijl 'Freud & Julie' wel de seksuele verhouding in gemoderniseerde vorm laat zien, laat het de strijd van de personages om de vrijheid die hen rest binnen de grenzen van hun psychologische bepaaldheid, weg. De sociale strijd wordt

slechts zijdelings getoond. En bovendien in zijn verouderde vorm, die voor ons allang niet meer pijnlijk, alleen maar heel komisch is.

Dat 'Freud & Julie' door de stilistische benadering en het ontbreken van echte karakters geen modern liefdesdrama wordt is misschien een verdienste. Er zijn al zoveel dramatische stukken over relaties, dat dat geen gemis is. Maar 'Freud & Julie' is een komedie zonder veel metaforische waarde. Het stijgt nergens boven zichzelf uit, en verwijst nergens naar, hooguit refereert het aan een algemene absurditeit van het bestaan.

'Freud & Julie' is geen metafoor van sexe- en sociale verhoudingen in onze tijd, zoals Strindbergs stuk dat is voor zijn tijd. Een toneelstuk van dat kaliber mag toch, niet alleen stilistisch, maar ook inhoudelijk, een gemotiveerde tegenzet eisen.

Growing up in Public: 'Freud & Julie'.

Regie: Paul Feld.

Spel: Daphne de Bruin, Paul Korssen, Els Lijesen.

Productie: Lieke Hoitink. Decor: Hanne Lijesen.

Vertaling: Paul Feld, Ludo van Klooster.

Nog te zien: 1 t/m 5 mei: Frascati, Amsterdam/

25 mei: Steigertheater, Nijmegen.

Informatie: 030-312748 ('s avonds),

030-319666 (wo. en vrij.)

ALLIGATOR

THEATERTIJDSCRIFT

zoekt

MEDEWERKERS (V/M)

die beschikken over:

- . een vlotte, heldere schrijfstijl
- . enige journalistieke ervaring
- . affiniteit en bekendheid met het theater

voor het maken van reportages en achtergrondartikelen over theater.

Alligator werkt op no-budget basis. Een financiële vergoeding kan daardoor niet in het vooruitzicht worden gesteld.

Brieven (met Curriculum Vitae) richten aan: Alligator, Pesthuislaan 53, 1054 RH Amsterdam.

Met name mensen buiten Amsterdam worden verzocht te solliciteren. Voor meer informatie: (020-) 839072.

MIMESTUDIO AMSTERDAM

organiseert lessen en workshops in Artemis

Techniek - Peter Ruiter

Improvisatie - Cornelis Schenk

Spel - Sjoerd Schwibettus

Toepassing van techniek in spel - Frits Vogels

Voor informatie ☎ 020-6611673

FREUD & JULIE

Na 'Spin' in 1988 en 'Growing Up in Public' in 1989, gaat 20 december de derde theatervoorstelling van PAUL FELD, 'Freud & Julie' in première. Daarnaast heeft hij het stuk 'Vulkanen' geschreven, dat in november, in de regie van Tonny Vijzelman, in première is gegaan. In zijn werk is een duidelijke lijn te herkennen, waarbij elke voorstelling een fase is in het zoeken naar vormen van menselijke relaties. Een gesprek met Paul Feld.

"Wat is de grote lijn in de voorstellingen die je de afgelopen twee jaar hebt gemaakt?"

Ik ben in mijn werk op zoek naar een manier waarop je tederheid op het toneel kunt zetten, zonder dat het banaal wordt. Bij SPIN, waar het verhaal draait om een moeder die na jaren terugkomt in het leven van haar zoon en probeert zijn liefde te herwinnen, zaten ontroerende momenten, maar het conflict raakte me niet persoonlijk.

GROWING UP IN PUBLIC, het verhaal van twee broers die niet mét, maar ook niet zonder elkaar kunnen leven, was een voorstelling waarbij we de deuren gesloten hielden, terwijl af en toe een kiertje zichtbaar werd. Zodra er maar iets van liefde ontstond, een kus of iets dergelijks, werd dat meteen weer uitgespuugd. In die voorstelling heb ik vooral getracht te laten zien wat er gebeurt als je relaties niet aan gaat; dan ontstaan agressie en wreedheid. Maar het is tevens ontroerend, die onmacht om je aan iemand over te geven en de onmacht om iemand los te laten. In die voorstelling, die als werktitel De Autisten had, ging het er vooral om dat er tussen die twee broers niets wezenlijks tot stand kón komen; hun verhaal kon zich steeds herhalen.

Met het schrijven van 'Vulkanen' ben ik mij voor het eerst af gaan vragen wat twee mensen nou bij elkaar te zoeken hebben, mensen die gescheiden zijn en elkaar weer opzoeken. Daarin zit een vorm van tederheid.

"Wat maakt voor jou het stuk 'Freule Julie' van Strindberg, waarop je je voorstelling baseert, zo interessant?"

De voorstelling 'Freud & Julie' is voor mij een stuk dat gaat over verliefdheid. In de midzomernacht lopen alle rangen en standen door elkaar, ook seksueel. Het is een bacchantische nacht waarin alles mag en dan ineens is er de ochtend. De liefde continueren levert dan problemen op. 'Wat is overgave en hoe doe je dat' zijn de belangrijkste vragen van de voorstelling. De personages zoeken een totale liefde, maar als je je daaraan overgeeft, loop je het risico van totale vernietiging. Als je dan wordt afgewezen, heb je een behoorlijke kerf over je ziel lopen. Wat dat betreft komt de voorstelling heel dichtbij, in ieder geval voor ons als makers en ik hoop voor het publiek net zo.

"Het stuk van Strindberg gaat uit van standsverschillen die nu nauwelijks meer actueel zijn te noemen. Hoe ga je daarmee om binnen de voorstelling?"

De standsverschillen zijn een gegeven; daar maken we ons niet druk om. Het is eenzelfde soort verschil als in een liefde tussen een directrice en een werknemer. Het zit in de voorstelling meer in de identiteit van de personages. Er wordt een machtsspel gespeeld tussen personen, waarbij het zelfs de vorm aan kan nemen van een sado-masochistisch tafereel, een zelfde soort verhouding in een andere context. Het standsverschil krijgt in de voorstelling nauwelijks lading, 't zit er terloops in.

"In de tekst van Strindberg zitten nogal wat uitspraken over vrouwen, halfvrouwen, mismaakte wezens etcetera. Van Strindberg wordt gezegd dat hij een vrouwenhater is. Welke plaats heeft dat in jouw interpretatie?"

Ik denk dat Strindberg heel veel van vrouwen hield en ondertussen ontzaglijk bang voor hen was. Die twee kanten vind je in Freule Julie en dat maakt haar personage zo mooi. Strindberg heeft zijn vrouwenhaat ongegeneerd uitgeschreven. Ik maak geen stuk over Strindberg of over vrouwenhaat, maar dat zit wel in het stuk. Een gedeelte van het voorwoord wordt ook in het stuk gebruikt.

FREUD & JULIE vertelt het verhaal van een relatie. Het stuk is een inspiratiebron, een referentiekader, ook voor het invoegen van eigen teksten, waarbij we nieuwe perspectieven proberen te openen. Maar wat veel belangrijker is, op het thema van een bepaald type verhoudingen tussen mensen.

Jacqueline Bakker

De tragiek druipt eraf.
De complete cast van
'Petra von Kant'

HET GEBROKEN HART
VAN PETRA VON KANT

Spannende gevoelsontlading

Wie wist dat Fassbinder ook nog toneelstukken schreef? Tien stuks, in totaal. Een daarvan is *De bittere tranen van Petra von Kant*. Inmiddels uitgekozen door de regisseuse Shireen Strooker om er een ontroerend toneelstuk van te maken. Alweer, jawel, over een wanhopige liefde. En zie hoezeer kunst uit een gebroken hart voortkomt, want, in de woorden van hoofdrolspeelster Lieneke le Roux: "Met mijn rol bedoelde Fassbinder zichzelf. En Karin, mijn geliefde tegenspeelster, staat voor één van die jongetjes op wie Fassbinder ooit verliefd was." *De bittere tranen van Petra von Kant* vertelt het verhaal van een geslaagd modeontwerpster die een heel jong meisje ontmoet en waanzinnig verliefd op haar wordt. Deze Karin laat zich de adoratie aanleunen, maar gaat er uiteindelijk toch van-

door met haar ex-man. Resultaat: Petra von Kant is totaal gebroken. Lieneke le Roux: "Het is niet voor niets dat ook Fassbinder, terwijl hij het dus over een verhouding tussen mannen wilde hebben, juist vrouwen uitkoos in zijn eigen toneelstuk. Hij heeft verschillende malen gezegd dat vrouwen emotioneel meer ontwikkeld zijn dan mannen en dus veel geschikter zijn voor de tragiek van Petra von Kant." Uit alle vrouwen heeft Shireen Strooker precies de enige echte Petra von Kant en de enige echte Karin gezocht, de laatste in de persoon van Shireens eigen dochter, Devika. Verleidelijk, jong, een tikje ordinair, niet ontwikkeld maar wel uitgekookt. Geen wonder dat Von Kant geamuseerd raakt door dit dwaze, aantrekkelijke kind. Maar die sympathie ontwikkelt zich verbazingwekkend snel tot hevige, alles overheersende verliefdheid, en als ze languit over het toneel ligt, gevloerd, dronken, kapot door de liefde, laat ze door haar doorleefdheid het stuk uitstijgen boven een ge-

middeld liefdesdrama. Hulde aan Lieneke le Roux! Zou het werkelijk aan vrouwen voorbehouden zijn om een dergelijk gevoelsontlading te tonen? Shireen Strooker: "Beslist! Mannen zouden een maagzweer krijgen. Weliswaar zijn het vrouwen die in heteroseksuele relaties hun gevoelens naar binnen keren, maar nu gaat het juist om vrouwen onder elkaar. Een vrouw die van een andere vrouw houdt en afgewezen wordt. Het is een mentale kwelling, en Petra von Kant onderdrukt het gevoel niet maar laat zien dat ze aan de liefde lijdt."

(24 april in Weert, 25 april in Amersfoort, 26 en 27 april in Groningen, 28 april in IJmuiden. Mei: toernee door het land. Vanaf 4 juni in Amsterdam) (PGM)

HET HAD ZO MOOI KUNNEN ZIJN

De seksuele driften van freule Julie

Totale liefde leidt tot de ondergang." Daphne de Bruin, hoofdrolspeelster in de theatervoorstelling *Freud en Julie*, straalt en het lijkt er niet op dat ze het altijd weer terugkerende, immer dramatische thema uit de literatuur zojuist heeft aangeroerd. In de rol van Freule Julie speelt ze een variatie op het klassieke verhaal van Strindberg: over de 'dame op stand' die tijdens een midzomernachtfeest een relatie aangaat met de huisknecht. En niet alleen door het standsverschil is de verhouding onmogelijk; ook het aloude principe van 'jezelf verliezen en dus je persoonlijkheid kwijtraken' staat centraal. De freule wil het liefste dood. Terwijl haar minnaar juist de wereld wil veroveren.

Daphne de Bruin: "We repeteren al maanden, maar nu snap ik pas waar het allemaal echt om draait. Hoe dat komt? Ik ben zelf verschrikkelijk verliefd. Daarom kan ik het ook niet met een grafstem over de onmogelijkheid van liefde hebben. De behoefte om de ander te beheersen, te bezitten, te willen indringen, met als resultaat de drang om te sterven. Ik zou wel willen gillen: maak me maar dood! Snij me aan stukken! Ja, ik snap Freule Julie bijzonder goed, ha, ha.

Zeg, kun je deze informatie wel gebruiken?" Daphne, elk bloedserieus antwoord afrondend met een theatrale schaterlach, maakt nog steeds geen erg doodsdriftige indruk, zoals ze ook tijdens de première in haar spel uiterst levendig overkwam. Ze geeft vorm aan Strindbergs personage met de allure van een krachtige, ervaren actrice. Terwijl ze net zesentwintig is, en dit jaar pas afstudeert aan de theaterschool. Haar invulling van de freule is bovendien zeer erotisch, volgens Daphne zelfs pornografisch. "Ik ben op zoek gegaan naar pornografische elementen in mezelf. Naar seksuele driften. Zie ook het woordgrapje met Freud in de titel van de voorstelling." Onder regie van Paul Feld, 1 t/m 5 mei, Frascati, Amsterdam. (HvdM)

Freule Julie
wil dood

Growing up in Public speelt 'Freud & Julie'

UTRECHT — In Theater Kikker gaat woensdag 20 december de produktie 'Freud & Julie' van theatergroep 'Growing up in Public' in première. De voorstelling is gebaseerd op de eenacter 'Freule Julie', die August Strindberg in 1888 schreef.

'Freud & Julie' vertelt het verhaal van Freule Julie, haar knecht Jean en de keukenmeid Kirstin. Tijdens de Midzomernacht, een nacht waarin alles mag en alle rangen en standen door elkaar lopen, raken de Freule en Jean verzeild in een 'verboden' verliefdheid. Zodra ze weer bij zinnen komen, slaat de paniek toe.

Het is een zwartgallige, lichtvoetige, sadistische, tedere voorstelling, die het midden houdt tussen een thriller, een zeden-schets en een tragi-komedie. De vorm wisselt per scène: van grotesk naar intiem theater, van dans naar een Italiaans gespro-

ken tekst, van een heftige monoloog over de opvoeding van de Freule naar een smachtblik van twee minuten.

Growing up in Public, bestaande uit drie acteurs en een regisseur, dankt haar naam aan haar eerste produktie, getiteld 'Growing up in Public', die in het voorjaar van 1989 in Theater Kikker in première ging. Gevieren besloten zij hierna de samenwerking voort te zetten in een volgend project.

'Freud & Julie' te zien op 20, 21 en 22 december; aanvang 21.00 uur. Toegang f 11,-/CJP f 9,-. Voor reserveringen: tel. 030-341108.

Views v. d. Dag 29/12/89

Onlangs manifesteerde regisseur Paul Feld zich als een redelijk talentvol toneelschrijver toen hij „Under the Volcano" bewerkte. Voor zijn afstudeerregie aan de Amsterdamse Theaterschool nam hij „Freule Julie" van August Strindberg onder het mes, dat vervolgens als „Freud & Julie" tevoorschijn kwam en dat wordt gespeeld door zijn groep Growing up in Public.

Feld heeft „Freule Julie” zoveel mogelijk toegeschreven naar de seksuele verlangens die er bij deze vrouw en haar knecht Jean op midzomernacht onverbloemd uitkomen. Bij hem echter wordt elke roep om ware liefde gesmoord in genotzuchtige lebbertpartijen die pas op een hoogtepunt willen komen als er over uitwerpselen wordt gepraat.

Seksualiteit dient hier als graadmeter voor de onderlinge verhoudingen en vooral als opstapje naar de strijd tussen man en vrouw. Feld verwoordt Strindbergs vrouwenhaat in termen van pornocultuur, waarin gevoelsarmoede, vernedering en frustratie naar voren komen.

Toch blijft Felds verbeelding onvolledig, omdat hij een belangrijk thema in het oorspronkelijke stuk onvolgende heeft uitgewerkt: namelijk het in Strindbergs werk vaak als drijvende kracht aanwezige determinisme. Deze aan het eind van de vorige eeuw populaire leer betoogt dat het gedrag van de mens diep wortelt in het verleden, waarop hij zelf geen invloed kan uitoefenen.

Voordat Freule Julie groots en meeslepend kan leven met haar Jean, probeert zij zich te bevrijden van de last van haar afkomst. Zij komt echter toch tot de conclusie dat ze het standsverschil nooit geheel kan opheffen. Het daaruit voortvloeiende machteloze gevoel het eigen leven niet te kunnen beheersen, is de tragische kern van het stuk. In de voorstelling speelt dit slechts een geringe rol en ontbreekt het de personages derhalve aan motivatie.

„Freud & Julie” transformeert op een prettig gestoorde manier om de haverklap van een cabaretsk naar gefor-

De Fodorpresentatie lijkt ver-
richt om de uitgave van de mo-
vieren. Dit opvallende door-
vormegeven boek met meer-
derd kleurenreproducties en
Fred Wagemans en Jan Vrijma-
van de grillige ontwikkeling v-
dankbaar geput uit de collectie-
zich werken die de afdeling
regelmatig van de nu ruim zes-

■ Paul Korssen (Jean) en Daphne de Bruin (Julie) in „Freud en Julie“.

Foto: Hans van der Marck

ceerd' ingehouden spel of van naturel naar grotesk. Vooral Els Lijesen als Kirstin, de verloofde van Jean, weet goed raad met dit kameleontische spel. Zij intrigueert en irriteert en keert met een op zich oppervlakkige stijl haar rol binnenstebuiten. Paul Korssen als Jean en Daphne de Bruin als Julie raken nu en dan in een hilarische conference verwickeld, maar acteren daarin net iets minder strak dan Lijesen.

Zeker op het punt van de

bewerking overtuigt „Freud & Julie” mij niet maar de keuze voor een veelheid aan aanstekelijke speelstijlen doet de inhoudelijke misser voor een groot deel vergeten. Felds poging zeer verschillende vormen te fuseren en zijn gave voor spannende regievondsten leveren hoe dan ook een interessante voorstelling op.

Van 2 tot en met 7 januari
in het Amphitheater op het
terrein van het voormalige
Wilhelmina Gasthuis.

Eric de Ruijter

Freud & Julie UN 21/12/89

aantrekkelijk

door brutale regie

UTRECHT - Zeg je u tegen een oudere, gerespecteerde schrijver of kun je hem tutoyeren omdat je zelf ook schrijver bent? Voor regisseur/schrijver Paul Feld is die vraag blijkbaar niet zo moeilijk. Net als bij zijn eerdere produkties (*Growing up in public*, *Vulkanen*) heeft hij bij zijn jongste voorstelling de vrijheid genomen om een bestaande tekst (dit keer Strindbergs 'Freule Julie') naar zijn hand te zetten en er eigen teksten aan toe te voegen. Zijn samenspraak met de oude meester leidt tot een voorstelling die niet 'Feld & Julie', maar 'Freud & Julie' heet. Waarbij Freud staat voor de prominente rol die onbeheersbare seksuele krachten in deze voorstelling spelen.

'Freud & Julie' vertelt het verhaal van freule Julie die tijdens een feestelijke Midzomernacht huisknecht Jean uitdaagt en uiteindelijk met de niet geheel onwillige jongeman in bed belandt. De ontnuchtering komt de volgende ochtend, als de dochter van de graaf en de huisknecht zich afvragen wat de gevolgen van hun escapade zullen zijn. Er is niets dat hen bindt. Het grote verschil in stand maakt hun situatie eerder nogal precair. Doen alsof er niets gebeurd is en elkaar weer keurig met u aanspreken, is onmogelijk. Al was het alleen maar omdat Kirstin, de kokkin en de verloofde van Jean, van alles op de hoogte is. Jean, niet vrij van minachting voor Julie die haar plaats blijkbaar niet kent, is bereid om met de freule te vluchten, als zij tenminste voor geld zorgt. Door dat geld van haar vader te stelen maakt Julie zich helemaal te schande. Ze ziet nog maar één (rigoreuze) uitweg.

Terwijl bij Strindberg de strijd tussen de sexen en tussen de klassen elkaar versterken, heeft Feld de maatschappelijke context gelaten voor wat het was en vooral de seksuele strijd geaccentueerd. Emoties en drijfveren die het gedrag van de twee bepalen worden uitvergroot, uitgesproken en getoond. Wanneer Julie zich een man verslindende vrouw waant, illustreert ze dat met luidruchtig geslurp en aan duidelijkheid niets te wensen

overlatende gebaren. En haar 'alles is stront'-tirade moet waarschijnlijk verraden, dat achter haar kanten bloes een onderbewust beerputje schuilt.

Door zijn toeëigening heeft Feld Strindbergs stuk niet sterker gemaakt, dat wil zeggen, de innerlijke logica heeft een fikse opdoffer gekregen. Zijn teksting-repen zijn bovendien soms al te expliciet of te ongenueanceerd. Maar zijn eigenzinnige regie, de spanning die gecreëerd wordt door de forse contrasten in het spel en de abrupte omslagen in stemming, het tempo en de inzet van de spelers maken 'Freud & Julie' toch alleszins aantrekkelijk. De voorstelling heeft een brutaliteit waar ik me best door wil laten inpakken. Zeker als er een actrice als Els Lijesen in staat die binnen één monoloog met verbluffend gemak en beheersing naadloos van de ene emotionele laag in de andere schiet. Dat is acteren waar ik in ieder geval u tegen zeg.

PETER ZONDERLAND

Voorstelling: Freud & Julie naar A. Strindberg. Regie en bewerking: Paul Feld. Spel: Daphne de Bruin, Paul Korssen, Els Lijesen. Gezien: wo. 20 dec., Theater Kikker. Nog te zien: do. 21 dec. en vrij. 22 dec., Theater Kikker Utrecht.